

ЦВЕТА ВЕЛИНОВА, Хага

Две книги са в последно време на бюрото ми - *In Bulgarije, een vertwijfelde natie op weg naar Europa* ("В България, една обърквана нация на път към Европа", 2006 г.) и *De Wetten van de Melancholie* ("Физика на тъгата" на Георги Господинов, излязла на холандски през 2015 г.) Хелен Койман е автор на първата и преводач на втората.

Журналистката Койман се влюбва в България преди четвърт век.

СНИМКИ: АРХИВ

Една холандка

„В България“

Журналистката Хелен Койман идва да следва у нас и се влюбва в страната ни, взема си и мъж с български корени

Холандката Койман през 1992 г., докато е в София.

Хелен Койман е много-странна личност: историк (специалист по история на Източна Европа), журналист на свободна практика, писател. Освен автор на издадената в 2006 г. "В България", тя е и съавтор на книга за Източния блок от 2014 г. Преводач е на "Физика на тъгата" на Георги Господинов. Хелен е познавач на Балканите и България и е чест гост на специализирани дискусии по политически и литературни проблеми, свързани с тази част на Европа.

Как се ражда интересът на холандката към България? Учи Източна европейстика в Амстердамския университет UvA и по време на курс по руски език в Москва през 1990 г. в общежитието си среща български студенти по архитектура. Приятелствата от московските дни и вечери в студентското общежитие я довеждат през следващата година в България. Оттук тръгва интересът ѝ - до такава степен е привлечена от страната ни, че

започва да посещава частни уроци по български

и в университета включва допълнително в програмата си История на Балканите и на България. През 1992 г. идва в София по програма за обмен на студенти със Софийския университет "Св. Кл. Охридски". За дипломната си работа избира литературния кръг "Мисъл" и д-р Кръстьо Кръстев - важен елемент в историята, литературата и политическото развитие на България. Д-р Кръстев привлича интереса ѝ като литературен критик и историк, публицист със смела позиция, радетел за общочовешки и хуманитарни идеи.

Освен лекциите в университета през 1992 г., Хелен се сблъсква и с демонстрациите по софийските улици и площади. Там среща и бъдещия си съпруг, чийто баща е българин, а майка му - германка. С него отглеждат дъщеря си в холандския град Утрехт. Често гостуват и в София. "Топлината и непосредствеността на българите ме карат да жадувам за тази страна", споделя Хелен в книгата си "В България". Спонтанността, гостоприемството, щедростта - това я привлича и до днес. Лесното, непринудено общуване "да ти връчат детето си в претъпкания автобус" (за да могат да си перфорират билетчето), като "си дойдеш" - да ти подадат парче баница, да те погледнат топло в неочакван момент... Това я кара да се чувства у дома си в България.

За 25 години установява много приятелства, среща много хора, Койман обикаля и открива много места, в които се влюбва. Любими ѝ стават Родопите, Странджа, Дунав, а от градовете - освен София - Варна, Созопол и от по-малките селища са ѝ любими Царево, Арбанаси, Широка лъка. В Широка лъка я омайва не само природата, но и невероятното българско пеене - от децата в националното училище за фолклорни изкуства до

титаните на родопската песен като Валя Балканска и "Мистерията на българските гласове".

Пътувайки из България, Хелен **забелязва промените, настъпили в този четвърт век,**

откакто се е запознала със страната ни. Вижда ги при познатите си (вече пътуват свободно където поискат, имат избор за много неща), в живота на хората като цяло - свободата, която имат - да четат, гледат, слушат каквото желаят. Но промените ги вижда и в броя на напускащите страната българи, в опустелите села, в увеличаващата се пропасть между

богати и бедни. В застаряващото население, ниската раждаемост и имиграцията. Хелен замисля следващата ѝ книга да бъде за демографската криза, пред която е изправена в България. Дали трае дълго преходът? 25 години не са много, смята Хелен. Според нея промените в една страна, живяла до 1989 г. в комунистически режим (с всичките му последствия), стават бавно. Капитализмът, който се развива в България след смяната на плановата икономика със свободната пазарна икономика, Хелен нарича в книгата си "беззаконен, груб". В една от статиите си за изданието De Groene

Amsterdammer тя се спира на особеностите на този капитализъм - от подземния и надземния свят, с връзките и зависимостите си. След членството на България в ЕС тези зависимости стават по-рафинирани, но не изчезват напълно, констатира тя.

Хелен Койман е изумена, че България не познава война и конфликти вече толкова години, което си е истинско постижение на Балканите. Тя вижда българите като хора, които често са уморени и недоволни, но пък трябва да оценяват това, което имат. Често ѝ се струва, че българите се занимаваме предимно със себе си. Това, което я учудва,

е липсата на съчувствие по отношение на бежанците. Страна като България, известна със съпричастността си към евреите, може отново да бъде пример за хуманно отношение. "Съпричастност и солидарност - и към собствените си граждани в трудности и бедност, и към бежанците, които бягат от райони на война и разрушения - това е, което ни е необходимо", смята Хелен. Самата тя оказва помощ на бежанци. "И в Холандия има понякога недоволство и известен страх от бежанците. Но негативното отношение към тях в страните от бившия Източен блок е по-често срещано", смята Койман. Според нея различната история на България и на Балканите се отразява на рефлексите на хората спрямо бежанците, но трябва да се погледне по друг начин на тях, да се опита да постави човек на мястото им.

България може да е модерна и хуманна, убеждена е Хелен Койман. Не случайно тя избира да представи на холандската публика България чрез "Физика на тъгата" на Георги Господинов. Хелен се запознава с Господинов покрай неговите статии в българските медии. С "Физика на тъгата" се захваща, без да е била преводач преди това. Но като писател и журналист, умело борави с езика, което е предимство при превода. Тя много харесва езика на Господинов, мисленето му, хумора му, обществената му нагласа. Те поддържат връзка по време на целия процес на превода и

той ѝ помага в разбирането

на специфични за България понятия и начин на изразяване, като например в случая на типично българските отговори на въпроса "Как си?" - как холандецът да разбере отговора "Бива..." Или отговорът на бабата на Господинов, след като той ѝ казва, че няма Бог: "Ами то какво ли има в България? Ни олио, ни червен пипер", отвръща тя.

Представяйки холандския превод на книгата си заедно с Хелен Койман, Георги Господинов говори и за важността на "мечтата за Европа", която сме на път да изгубим. "Тази мечта почти изчезна! Европа е култура, ценности, развивани с векове! Имаме проблем с усещането за общност. Когато се съберем в една история, когато говорим за неща, които ни помагат да се разберем, това ни сближава."

Освен от съвременна България, Хелен доста се интересува и от миналото на страната ни. Тя често пише често за тежкото наследство отпреди 1989 г. - от терора непосредствено след 9 септември, за лагерите и се стигне до смяната на имената на турските българи. Среща се с много хора, свидетели на тези събития, и представя на читателите си в Холандия безпристрастен поглед върху тези събития.

Хелен Койман и Георги Господинов в Берлин.